

Sygn. akt II UK 188/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Piotra M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 lutego 2010 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 15 stycznia 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2009 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. oddalił apelację Piotra M. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 17 września 2008 r., oddającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przedmiocie odmowy prawa do

emerytury z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Sąd drugiej instancji przejął ustalenia Sądu Okręgowego, że ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach tylko w niespornym okresie 5 lat 4 miesięcy i 28 dni, od dnia 1 czerwca 1991 r. do dnia 31 grudnia 1996 r., kiedy pracował na stanowisku ślusarza-spawacza w KGHM „Polska Miedź” S.A. Oddział Huta Miedzi „G.”. Stwierdził, że wskazywana przez skarżącego praca, wykonywana w tych samych warunkach, lecz po reorganizacji pracodawcy - od dnia 1 stycznia 1997 r. do dnia 29 stycznia 2004 r. w Przedsiębiorstwie Remontowo Budowlanym "R." spółka z o. o. w G., od dnia 30 stycznia 2004 r. do dnia 28 kwietnia 2004 r. w Przedsiębiorstwie Remontowo-Montażowym „U.” spółka z o. o. w G., a od 29 kwietnia 2004 r. po zmianie nazwy, nadal w „R.” spółka z o.o. na stanowiskach ślusarz-spawacz i monter-spawacz nie została wymieniona w dziale IV wykazu B załącznika do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Wprawdzie skarżący powoływał się na zarządzenie nr 28 Ministra Przemysłu z dnia 8 grudnia 1988 r. zmieniające zarządzenie Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. przez dodanie po pozycji 27 słów „prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji miedzi w zakładach Huta Miedzi „G.” i Huta Miedzi „L.” oraz dodaniu pozycji 28 wymieniającej „pracowników zatrudnionych stale i bezpośrednio przy produkcji miedzi”, lecz Sąd Apelacyjny, uwzględniając stan faktyczny niewadliwie ustalony przez Sąd pierwszej instancji, stwierdził, że skarżący nie wykonywał żadnych czynności bezpośrednio przy produkcji miedzi, a jedynie wykonywał prace remontowe związane z tą produkcją.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego obejmująca wyrok Sądu Apelacyjnego w całości i zawierająca wniosek o uchylenie tego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego w L. i przekazanie sprawy temu Sądowi do rozpoznania, została oparta na obydwu podstawach kasacyjnych. Skarżący zarzucił naruszenie art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez pominięcie go przy rozstrzygnięciu sprawy, „błędny wykładnię i niewłaściwe zastosowanie” § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub

szczególным charakterze przez uznanie, że w spółce „R.”, która powstała w wyniku reorganizacji i wyodrębnienia wydziałów remontowych KGHM Polska Miedź S.A., Oddział Huta Miedzi G. nie mogą być stosowane wykazy stanowisk pracy sporządzone na podstawie zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu hutnictwa i przemysłu maszynowego, zmienionego Zarządzeniem Nr 28 Ministra Przemysłu z dnia 8 grudnia 1988 r., § 2 ust. 2 tego rozporządzenia przez nieuznanie okresów pracy potwierdzonych przez pracodawcę na podstawie obowiązującego w Spółce „R.” wykazu stanowisk pracy w szczególnym charakterze, § 8 rozporządzenia przez uznanie, że w wieku 55 lat nie spełnił warunków emerytalnych. Skarżący wskazał także na naruszenie art. 2 i 32 Konstytucji oraz art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez ich nieuwzględnienie.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący podniósł naruszenie art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w zakresie swobodnej oceny dowodów przez nieuwzględnienie dowodów z zeznań świadków, charakterystyki stanowiska pracy i wykazu prac w szczególnych warunkach obowiązującego w spółce „R.”.

W uzasadnieniu podstawy naruszenia prawa materialnego skarżący wskazał na sprzeczność zaskarżonego wyroku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r. (P 17/03, OTK-A Nr 6, poz. 57) oraz uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r. (III ZP 30/01, OSNAPUS 2002 nr 10, poz. 243). Podniósł, że dla oceny charakteru zatrudnienia w spornym okresie nie ma znaczenia status i forma podmiotu zatrudniającego, tym bardziej że zmiana pracodawców była wynikiem zmian struktury organizacyjnej pracodawcy i wyodrębnienia z niej nowych jednostek. Powołał się na obowiązujący w spółce „R.” wykaz stanowisk pracy w warunkach szczególnych ustalony na podstawie dotychczasowych przepisów, w którym zostały ujęte stanowiska ślusarz-spawacz oraz monter-spawacz i podniósł, że Sąd nie trafnie uznał, iż zarządzenia resortowe i wykazy zakładowe stanowisk pracy w szczególnych warunkach nie mogą wykraczać poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienione w załącznikach A i B do rozporządzenia Rady Ministrów. Podkreślił,

że nie jest istotna nazwa stanowiska, lecz rodzaj pracy wykonywanej ze znaczną szkodliwością dla zdrowia i wskazał, że stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace remontowe w warunkach szkodliwych na wydziałach związanej bezpośrednio z produkcją miedzi w Hucie Miedzi G. I i II. Zwrócił przy tym uwagę na sprzeczność między odmową uznania za pracę w warunkach szczególnych pracy ślusarza-spawacza świadczonej po dniu 1 stycznia 1997 r. i uznaniem takiej samej w Hucie Miedzi „G.”, ponieważ takie stanowiska także nie występują w dziale III Wykazu B załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Skarżący wskazał, że w uchwale z 10 marca 1984 r. (III UZP 6/84) Sąd Najwyższy stwierdził, iż okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze mogą być ustalane w postępowaniu odwoławczym także innymi środkami dowodowymi niż dowód z zaświadczenia zakładu pracy, tymczasem sądy obydwu instancji pominęły dowody z zeznań świadków oraz dokumentów wystawionych powodowi, potwierdzających pracę w warunkach szczególnych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej sformułowane w ramach drugiej podstawy należy *a limine* pominąć w zakresie, w którym odnoszą się do „przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów”. Oparcie skargi kasacyjnej na takich zarzutach jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 k.p.c.). Bezprzedmiotowe natomiast jest powoływanie się na w uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1984 r. (III UZP 6/84, niepublikowana) i wyrażony w niej pogląd, że okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze mogą być ustalane w postępowaniu odwoławczym także innymi środkami dowodowymi niż dowód z zaświadczenia zakładu pracy, skoro skarżący przedstawił zaświadczenie „R.”, spółki z o.o. z dnia 20 października i 12 listopada 2007 r. przewidziane w § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Z poświadczenia w tym

dokumencie faktu wykonywania od dnia 1 stycznia 1997 r. pracy na stanowiskach ślusarza-spawacza i monter-spawacza i określenia ich jako prac wykonywanych w szczególnych warunkach, z powołaniem się na wymienienie tych stanowisk w załączniku nr 2, wykazie B do zarządzenia Ministra Przemysłu z dnia 8 grudnia 1988 r. zmieniającego zarządzenie Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu hutnictwa i przemysłu maszynowego (Dz.Urz. MHiPM nr 1-3, poz. 1), skarżący nie może jednak wywodzić żadnych skutków prawnych.

Wymienienie przytoczonych stanowisk pracy wyłącznie w tym akcie resortowym, bez jakiegokolwiek odniesienia do stanowisk pracy wykonywanej w szczególnych warunkach ujętych w jednym z działów wykazu B - załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, oznacza, że prace te nie są pracami, o których mowa w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. W art. 32 ust. 1 ustawy przewidziano prawo do emerytury w odpowiednio niższym wieku dla osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., które legitymują się odpowiednim stażem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a w ust. 4 postanowiono, że ich wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki emerytalne ustalane są na podstawie przepisów dotychczasowych.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243), wskazał jako nadal stosowane „przepisy dotychczasowe” tylko niektóre przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach, wyłączając dalsze obowiązywanie tych, które zawierały upoważnienie dla ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralnych związków spółdzielczych do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. To pozwala na wniosek, że ustanowione przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach przepisy o których mowa w odesłaniu, to

tylko przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., a wśród nich § 2 ust. 1 stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, § 4-8a określające wiek emerytalny i staż wymagany od pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz właśnie te wykazy. Nasuwa się zatem wniosek, że upadek kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczona jest praca w szczególnych warunkach, pozbawił mocy akty niższego rzędu, wydane na poziomie resortowym, zawierające wykazy prac w szczególnych warunkach wykonywanych w poszczególnych zakładach.

Określenie rodzajów prac lub stanowisk pracy oraz warunków, na podstawie których przysługuje prawo do emerytury w wieku niższym niż powszechny, powierzone zostało w art. 55 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) Radzie Ministrów, z czego wypływa wniosek, że upoważnienie wynikające z § 2 ust. 2 tego rozporządzenia nie stwarzało podstawy prawnej do wydawania aktów wykraczających poza regulację rozporządzenia, lecz obejmowało tylko ustalenie przez właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych (w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych) w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach. Tylko w granicach i na podstawie rozporządzenia wymienione podmioty mogły wskazać, na których stanowiskach w podległych im zakładach pracy wykonywane są prace wyszczególnione w wykazach – załącznikach do rozporządzenia jako prace w szczególnych warunkach, nigdy zaś ustanawiać wykazy nowych stanowisk pracy jako pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Tak więc wymienienie prac spawalniczych przy konserwacji i remontach pieców hutniczych – mimo że są niewątpliwie pracami o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagającymi wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia

wyłącznie w akcie niższego rzędu (zarządzeniu Ministra), którego treść wykracza poza upoważnienie i pozostaje bez związku z jego przepisami, traktowanymi jako „przepisy dotychczasowe” – nie wywołuje skutków przewidzianych w art. 32 ust. 1 ustawy, zastrzeżonych dla rozporządzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392, z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 15/04, OSNP 2005 nr 11, poz. 161, z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08 i z dnia 10 lutego 2009 r., II UK 199/08, niepublikowane).

W konsekwencji bezzasadny jest wniosek skarżącego sprowadzony do tezy, że wykonywanie pracy na stanowiskach niewymienionych w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., a tylko w wykazach resortowych, jest wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 32 ustawy. Wytknięcie naruszenia art. 382 k.p.c. jest nietrafne, gdyż ewentualna obraza tego przepisu nie miała i nie mogła mieć wpływu na wynik sprawy.

Oczywiście trafny jest natomiast pogląd, że dla oceny zatrudnienia w spornym okresie, jako pracy w szczególnych warunkach, nie ma znaczenia status i forma organizacyjna podmiotu zatrudniającego; zastrzeżenie, że za pracę w szczególnych warunkach uznaje się pracę wykonywaną „w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych”, zostało pozbawione mocy prawnej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004 nr 6, poz. 57 i Dz.U. Nr 144, poz. 1530), którym jednak jednocześnie uznany za niezgodny z art. 2 i 32 Konstytucji i derogowany został art. 32 ust. 4a ustawy o emeryturach i rentach, wprowadzony ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 498), uwzględniający szczególną sytuację skarżącego, który wykonywał taką samą pracę, w tym samym miejscu, lecz u różnych pracodawców zmieniających się tylko wskutek zmian ich struktury organizacyjnej i wyodrębnienia z niej nowych jednostek.

Uwzględniając te okoliczności, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.).